

RAAP-RAPPORT 2843

Plangebied centrumplan Molenbeek

Gemeente Sittard-Geleen
Archeologisch onderzoek: een archeologische
begeleiding

C
U
L
T
U
R
H
I
S
T
O
R
I
E

6500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

750 na Chr.

1650 na Chr.

Archeologisch Adviesbureau

RAAP-RAPPORT 2843

Plangebied centrumplan Molenbeek

Gemeente Sittard-Geleen

**Archeologisch onderzoek: een archeologische
begeleiding**

drs. G. Tichelman

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: Aannemersbedrijf Jongen Landgraaf

Titel: Plangebied centrumplan Molenbeek, gemeente Sittard-Geleen; archeologisch onderzoek:
een archeologische begeleiding

Status: eindversie

Datum: 22 oktober 2015

Auteur: *drs. G. Tichelman*

Projectcode: SITTU

Bestandsnaam: RA2843_SITTU.indd

Projectleider: G. Tichelman

Projectmedewerkers: M.H.P.M. Ruyters, drs. X.C.C van Dijk & J.J. Hanssen

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 54283

Bewaarplaats documentatie: RAAP Zuid-Nederland

Autorisatie: W. De Baere

Bevoegd gezag: gemeente Sittard-Geleen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendalseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2015

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Aannemersbedrijf Jongen Landgraaf heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 25 oktober en 1 november 2012 een archeologische begeleiding in centrumplan Molenbeek te Sittard uitgevoerd in verband met een nieuwbouwontwikkeling in het gebied.

Tijdens de begeleiding is eerst de afgraving van een gebied van circa 600 m² begeleid (put 1) en daarna zijn twee kleine proefsleuven aangelegd in een reeds afgegraven zone direct ten westen daarvan (proefsleuven 2 en 3). Deze putten hadden vooral tot doel te onderzoeken of ook op diepere niveaus nog met archeologische sporen rekening gehouden moest worden. Behalve de controle op aanwezigheid van archeologische resten zijn ook profielen gedocumenteerd en geïnterpreteerd ten behoeve van een beter begrip van de landschappelijke situatie.

Tijdens de begeleiding zijn meerdere grondsporen van subrecente datum aangetroffen, die in de vulling baksteenpuin en steenkoolfragmentjes opleverden. Daarnaast is één kuil van (veel) oudere datum aangetroffen, namelijk uit de IJzertijd (circa 800-15 voor Chr.). Uit de kuil is handgevormd aardwerk afkomstig van onder andere een potje uit de Vroege IJzertijd, waarvan nagenoeg een geheel profiel bewaard is gebleven. Voorts is in één van de subrecente verstoringen een scherp handgevormd, prehistorisch aardewerk gevonden, die toegeschreven kan worden aan de zogenaamde Steingroep (ca. 3400- 2600 voor Chr.). In de proefsleuven 2 en 3 zijn geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen.

Uit de profielen tegen de noord- en zuidoostelijke bouwputranden blijkt dat onder recente ophogingen löss aanwezig is. Het is echter niet duidelijk geworden of het hierbij om primaire löss in een natte omgeving gaat, of om beekafzettingen met secundair afgezette - fluviaatiele - löss. Alhoewel in eerste instantie aan primaire löss werd gedacht en ook geen verschillende sedimentlagen zijn onderscheiden, kan een situatie waarin deze löss fluviaatiel is afgezet niet uitgesloten worden. Tijdens recent onderzoek op de Ligne-parking aan de westkant van hetzelfde Geleenbeekdal werd namelijk ook in eerste instantie aan een primaire lössbodem gedacht, maar bleken zich hieronder beekafzettingen vanaf het Neolithicum te bevinden. In het oosten van de bouwput blijkt colluvium aanwezig: afgeschoven bodemmateriaal (löss) dat langs hellingen naar beneden is getransporteerd.

Na het couperen en afwerken van alle sporen en de documentatie van de profielen is het gebied voor verdere ontwikkeling vrijgegeven. Met betrekking tot de aanbeveling voor aangrenzende gebieden kan gesteld worden dat, ondanks de ligging in het (brede) dal van de Geleenbeek, toch met archeologische resten rekening moet worden gehouden. Aanbevolen wordt bij toekomstig archeologisch onderzoek in deze landschappelijke omgeving (het dal van de Geleenbeek) ook diepere profielen te bestuderen, zodat met enige zekerheid primaire en secundaire löss van elkaar onderscheiden kunnen worden.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	6
1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Aanleiding en doelstelling	6
1.3 Randvoorwaarden	7
2 Voorgaand onderzoek	9
3 Doel van het onderzoek	10
4 Methoden	11
5 Resultaten	13
5.1 Fysisch geografisch onderzoek	13
5.2 Archeologie	16
6 Conclusies en aanbevelingen	22
6.1 Conclusies	22
6.2 Selectieadvies	24
6.3 Aanbevelingen	24
Literatuur	25
Gebruikte afkortingen	25
Verklarende woordenlijst	26
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	27
Bijlage 1: Sporenlijst	28
Bijlage 2: Vondstenlijst	29

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *locatie*: plangebied centrumplan Molenbeek (figuur 1)
- *provincie*: Limburg
- *gemeente*: Sittard-Geleen
- *plaats*: Sittard
- *toponiem*: Molenbeek
- *oppervlakte plangebied*: 12.500 m²
- *oppervlakte onderzoeksgebied*: ca. 700 m²
- *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 68B
- *hoekpunten plangebied (X/Y)*:

zuidwest =	189600 / 334800
zuidoost =	189800 / 334950
noordwest =	189700 / 334900
noordoost =	189700 / 335040
- *bevoegde overheid*: gemeente Sittard-Geleen
- *onderzoekskader*: begeleiding nieuwbouwproject
- *datum veldonderzoek*: 25 oktober en 1 november 2012
- *beheer en plaats vondsten en documentatie*: archief RAAP-zuid. De vondsten en documentatie zullen worden overgedragen aan het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van de provincie Limburg.
- *ARCHIS-waarnemingsnummer*: niet van toepassing
- *ARCHIS-vondstmeldingsnummers*: niet van toepassing
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 54283

1.2 Aanleiding en doelstelling

In het plangebied werden vanaf half oktober 2012 graafwerkzaamheden uitgevoerd, alhoewel eigenlijk voorafgaand hieraan een inventariserend en/of waarderend onderzoek had moeten plaatsvinden. Dit was namelijk geadviseerd op basis van een vooronderzoek in 2009 (Hagens, Koeman, Van de Velde & Deville, 2009; zie hoofdstuk 2). Mevrouw M. Aarts van de gemeente Sittard-Geleen bemerkte dit en vroeg RAAP een kijkje te nemen om in te schatten of een begeleiding nog zinvol was. Bij deze inspectie uitgevoerd door G. Tichelman op maandag 23 november 2012 bleek dat een groot gedeelte van het gebied verstoord was, maar dat in de noordoostelijke hoek van het terrein nog een gaaf profiel aanwezig was. Daarop werd door mevrouw M. Aarts besloten het hier nog af te graven deel te laten begeleiden en daarbij voorts enkele profielen te documenteren ten behoeve van een landschappelijk inkadering. Hiervoor is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld, dat op 24 november 2012 door mevrouw M. Aarts is goedgekeurd. Het doel van het onderzoek was het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting met het betrekking tot het plangebied, waarbij de waardering (fysieke en inhoudelijke kwaliteit) van eventuele vindplaatsen voorop stond.

1.3 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Voorafgaand aan de uitvoering van de begeleiding is, conform de KNA, een PvE opgesteld (Tichelman, 2012). Dit PvE bouwbegeleiding conform protocol proefsleuven diende als leidraad voor het onderzoek. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen en worden enkele vaktermen beschreven (zie verklarende woordenlijst).

Figuur 1. Ligging plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

2 Voorgaand onderzoek

In 2009 heeft in het plangebied (1,25 ha) een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek (boringen) plaatsgevonden (Deville, 2009). Met behulp van het bureauonderzoek werd vastgesteld dat het plangebied volgens de geologische kaart op de oostelijke flank van een breed beekdal van de Geleenbeek ligt, waar zich beekafzettingen zouden moeten bevinden. De beekafzettingen behoren volgens de geologische kaart tot het Laagpakket van Singraven van de Formatie van Boxtel. Op de geomorfologische kaart is het beekdal veel smaller aangegeven en ligt het plangebied in de daluitspoelingswaaier: komend vanaf het lössplateau heeft de Geleenbeek hier veel secundaire löss afgezet. Op de bodemkaart staat het plangebied als 'niet gekarteerd' aangegeven aangezien het zich binnen de bebouwde kom bevindt.

Uit ARCHIS bleek dat in het plangebied geen, maar binnen een straal van circa 500 m wel archeologische waarnemingen bekend zijn. Het gaat om Romeinse vondsten circa 400 m ten oosten van het plangebied (ARCHIS-waarnemingsnummers 38409 en 52413), Romeinse vondsten en vroeg-middeleeuwse vondsten circa 400 m ten noordoosten van het plangebied (ARCHIS-waarnemingsnummers 35636 en 401165) en vondsten van waarschijnlijk een grafveld uit de Late Bronstijd t/m IJzertijd circa 400 m ten zuidwesten van het plangebied.

Verder bevindt de historisch stadskern van Sittard zich circa 575 m ten zuidwesten van het plangebied en de historische dorpskern van Broeksittard circa 575 m ten oosten daarvan.

Tenslotte zijn er nog meldingen van amateurarcheologen die (nog) niet in ARCHIS zijn opgenomen, verzameld voor de verwachtingskaart (Verhoeven & Ellenkamp, 2010):

- circa 250 m ten zuidoosten van plangebied resten van een houten Romeinse brug, bij de weg naar Broeksittard (exacte locatie niet bekend);
- circa 325 m ten zuiden van plangebied, bij Broeksittarderweg: een Romeinse vondst, maar aard en datum van waarneming zijn onbekend;
- circa 425 m ten noorden van plangebied, bij Looimolen, werd in 1995 ijzeroer van middeleeuwse oorsprong aangetroffen.

Op basis van de landschappelijke ligging en vondsten uit de omgeving kwamen de onderzoekers tot de conclusie dat voor het plangebied een lage verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit de periode Laat Paleolithicum t/m Mesolithicum geldt en een middelhoge verwachting voor vindplaatsen van landbouwers uit de periode Neolithicum t/m Late Middeleeuwen. Bij het veldonderzoek werden in totaal acht boringen gezet en werd geconcludeerd dat zich in de ondergrond beekafzettingen bevinden. Aangezien daarin veelal baksteenpuin en koolgruis werd vastgesteld, werd er vanuit gegaan dat ook jongere afzettingen of verstoringen aanwezig zijn. Bij twee boringen in het zuidwesten van het plangebied, ter hoogte van een gesloopte kerk, bleek de bodem tot grotere diepte verstoord te zijn.

Op basis van de bevindingen van het vooronderzoek werd geadviseerd de aard, kwaliteit en omvang van (mogelijk aanwezige) archeologische resten middels een proefsleuvenonderzoek nader te onderzoeken. Het bevoegd gezag (gemeente Sittard-Geleen) heeft dit advies overgenomen.

3 Doel van het onderzoek

Op grond van een bureauonderzoek in 2009 was oorspronkelijk een proefsleuvenonderzoek aanbevolen. Zoals vermeld is dit echter niet gebeurd en werd in het kader van de bouwwerkzaamheden begin oktober 2013 een bouwput gegraven. Na deze vaststelling en een inspectie in het veld werd door het bevoegd gezag uiteindelijk besloten een archeologische begeleiding uit te laten voeren in het noordoostelijke deel van de bouwput.

Het doel van een archeologische begeleiding protocol proefsleuven en/of opgraven is vast te stellen of er zich in het onderzoeksgebied archeologische vindplaatsen bevinden die bij een niet aangepaste uitvoering van de plannen bedreigd kunnen worden. Een archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden heeft met andere woorden een prospectief karakter en het accent ligt op waardering. Indien behoudenswaardige archeologische vindplaatsen worden aangetroffen, bestaat de mogelijkheid tot een herziening van de geschetste onderzoeksmethoden. De waardering van een vindplaats gebeurt steeds in overleg met het bevoegd gezag.

Gezien de voorgenomen en reeds gestarte werkzaamheden konden eventueel aanwezige archeologische resten niet *in situ* behouden blijven. Conform het PvE zouden daarom, indien blijkt dat behoudenswaardige archeologische resten aanwezig zijn binnen het plangebied, deze volgens de vigerende versie van de KNA gedocumenteerd worden door middel van een definitieve opgraving (intensieve begeleiding).

Het onderzoek diende, voor zover mogelijk, antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?
2. Wat is de bodemopbouw van het plangebied? Zijn oude beekafzettingen en/of beeklopen aanwezig en, zo ja, wat kan hierover gezegd worden met betrekking tot toekomstig archeologisch onderzoek in aangrenzende gebieden?
3. Welke vindplaatsen zijn te onderscheiden en hoe dateren deze?
4. Wat is de diepte (t.o.v. maaiveld/Mv) en de hoogteligging (t.o.v. NAP) van de archeologische resten?
5. Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(en)?
6. Wat is de fasering/datering van de vindplaats(en)?
7. Wat kan over de aard van de vindplaatsen gezegd worden?
8. Wat is de bodemkundige context van de aangetroffen archeologische resten?
9. Wat is de betekenis van de resten in relatie tot gelijktijdige, gelijkaardige of andersoortige vondstcomplexen in de omgeving ?
10. Is sprake van (sub)recente verstoring en post-depositionele processen?
11. Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting omtrent de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?

4 Methoden

Werkputten, vlakken en profielen

In de zuidoostelijke hoek van de geplande bouwput (ca. 117 x 117 m) is een nog te ontgraven deel van circa 32 x 20 m archeologisch begeleid (figuur 2: werkput 1), waarbij de archeoloog de diepte van het vlak kon aangeven. Daarnaast zijn in een direct ten westen van de bouwput gelegen deel dat reeds tot circa 1,30 m -Mv was ontgraven, nog twee kleine proefsleuven van circa 6,5 x 2 m aangelegd.

Gewerkt werd met een graafmachine op rupsbanden en met een gladde bak. Het opgravingsvlak van de begeleiding (werkput 1) werd aangelegd in de top van de Bt-horizont, op ca. 1,30 m -Mv. De diepte van de proefsleuven varieerde tussen 1,25 (proefsleuf 3) en 1,50 m onder het niveau van de reeds plaatsgevonden afgraving (1,30 m -Mv), oftewel tot op 2,55 tot 2,80 m -Mv.

De vlaktekeningen zijn digitaal vervaardigd met behulp van een Robotic Total Station (RTS). Dit omvat het digitaal inmeten van sporen, spoornummers, vondsten, kolomprofielen, coupelijnen, vlakhoogten (ingemeten in één raai centraal in de put) en maaiveldhoogten. Als basis hiervoor is gebruik gemaakt van een lokaal meetsysteem dat door RAAP door middel van een GPS (grondslagpunten met Z-waarden, ingemeten in het Rijksdriehoeksnet) is uitgezet. De hoogte van de aangelegde vlakken is ingemeten ten opzichte van NAP. Ter hoogte van de begeleiding (werkput 1) zijn voorts drie kolomprofielen tegen de zuidoostelijke bouwputrand en twee kolomprofielen tegen de noordoostelijke bouwputwand gedocumenteerd. Daarnaast is in elke proefsleuf eveneens één kolomprofiel tegen de noordelijke putrand gedocumenteerd. De kolomprofielen zijn vanaf het maaiveld beschreven in het RAAP boorbeschrijvingssysteem (Deborah), geïnterpreteerd en ingemeten (met X-, Y- en Z-coördinaat). De nummering van de kolom-profielen gebeurde als volgt: het eerste cijfer duidt de put aan, het tweede cijfer de zijde (1= noord, 2= oost, 3= zuid, 4= west) en het laatste cijfer het volgnummer.

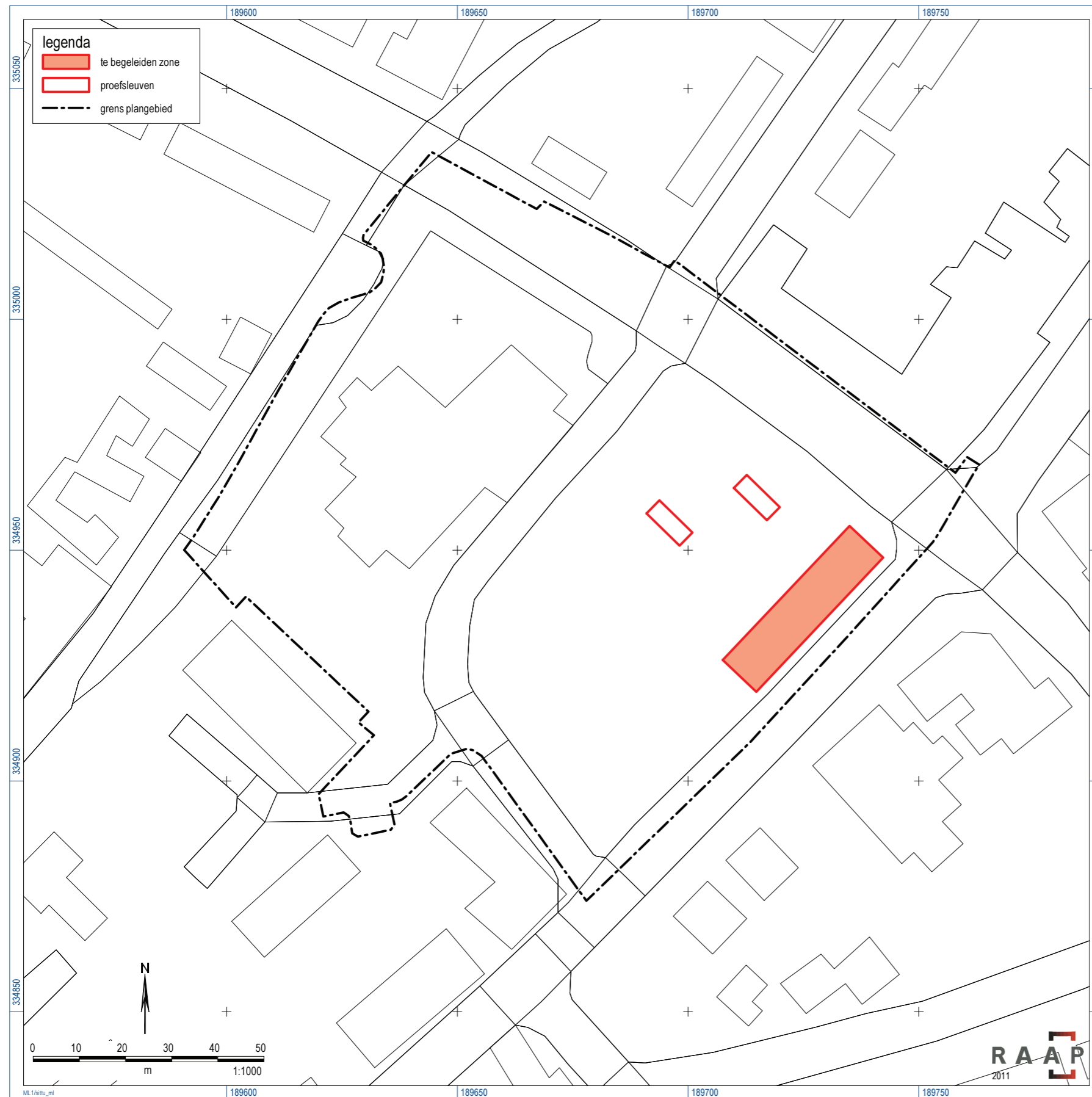
De sporen en bodemlagen zijn in een reeks genummerd. Voor de plaatselijke gelaagdheid zijn spoornummers 5000 (de Bt-horizont; het vlak) en 9900 (de bovengrond) gereserveerd. De beschrijving en interpretatie van sporen en lagen is opgenomen in de RAAP-database.

Afwerking en behandeling van sporen en vondsten

De grondsporen zijn op schaal 1:1 digitaal ingemeten en beschreven in een database. Bij de aanleg van het opgravingsvlak zijn de verschillende bodemlagen onderzocht op vondsten, ook met behulp van een metaaldetector. Alle sporen van niet-(sub)recente datum zijn gecoupeerd, in profiel getekend op schaal 1:20 en, indien relevant, gefotografeerd en afgewerkt. Na afloop van het veldwerk zijn de tekeningen gedigitaliseerd. Vondsten zijn verzameld per spoor (en vulling), waarbij per materiaalgroep een afzonderlijk vondstnummer is toegekend. Alle vondsten zijn na afloop van het veldwerk gewassen, gedroogd, geteld, gewogen en ingevoerd in de database.

Bemonstering

Er zijn geen monsters genomen omdat geen kansrijke kuilen aanwezig waren.

Figuur 2. Puttenplan.

5 Resultaten

5.1 Fysisch geografisch onderzoek

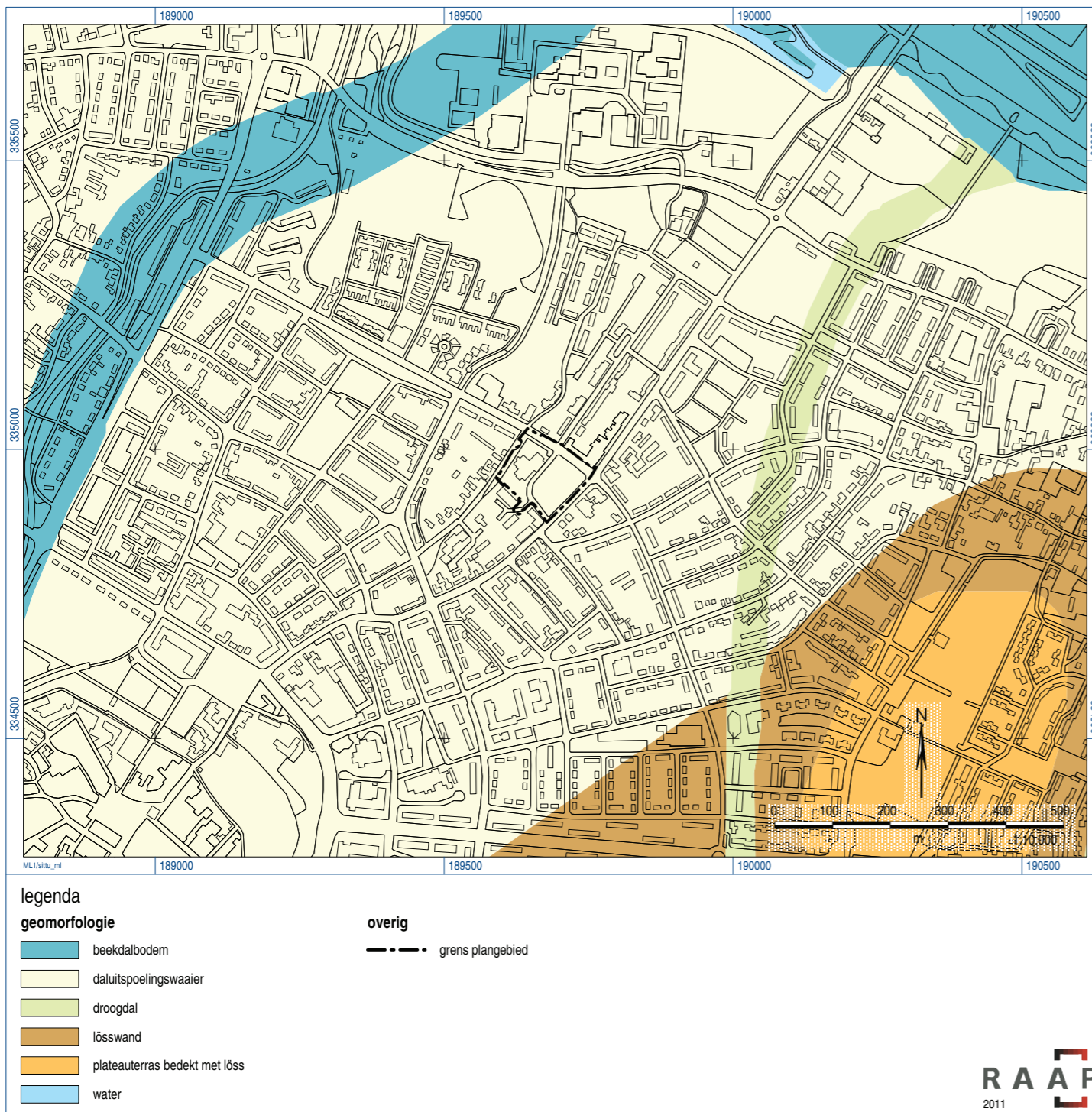
Tijdens het bureauonderzoek is vastgesteld dat het plangebied volgens de geologische kaart op de oostelijke flank van een breed beekdal van de Geleenbeek ligt waar zich beekafzettingen zouden moeten bevinden (zie hoofdstuk 2). Deze beekafzettingen behoren volgens de geologische kaart tot het Laagpakket van Singraven van de Formatie van Bortel. Op de geomorfologische kaart is het beekdal echter veel smaller aangegeven en ligt het plangebied in een gebied met de oude daluitspoelingswaaier (van de Geleenbeek) afgedekt met löss (of zand; figuur 3).

In het veld kon de vraag of primaire of secundair afgezette löss aanwezig is niet direct beantwoord worden. In het veld werd in eerste instantie gedacht dat het om een gewoon lössprofiel ging (figuur 4): onder de recente bovenlagen bevindt zich een sterk verweerde, lichtbruine lösslaag die als E-horizont of colluvium kan worden geïnterpreteerd en daaronder een dik pakket bruine tot roodbruine, zandige leem (löss) dat aan de bovenkant erg stug was, zoals gebruikelijk is voor een Bt-horizont. Deze B-horizont bezat geen krimpscheuren, werd naar beneden toe minder stug en bevatte relatief veel roest dat vanaf circa 1,80 m -Mv abrupt ophield (figuren 4 en 5). Zoals in figuur 4 zichtbaar is, lijkt ongeveer vanaf dit reductieniveau ook de C-horizont te beginnen die door de grotere vochtigheid kleiig aanvoelde. Alhoewel de roest en kleiige C-löss verwonderden, kan men zich lössbodems in een natte omgeving wel zo voorstellen. Duidelijke twijfel is pas ontstaan naar aanleiding van het archeologisch onderzoek op de Ligne-parking (eind 2012 - begin 2013), direct ten westen van de historische kern van Sittard.

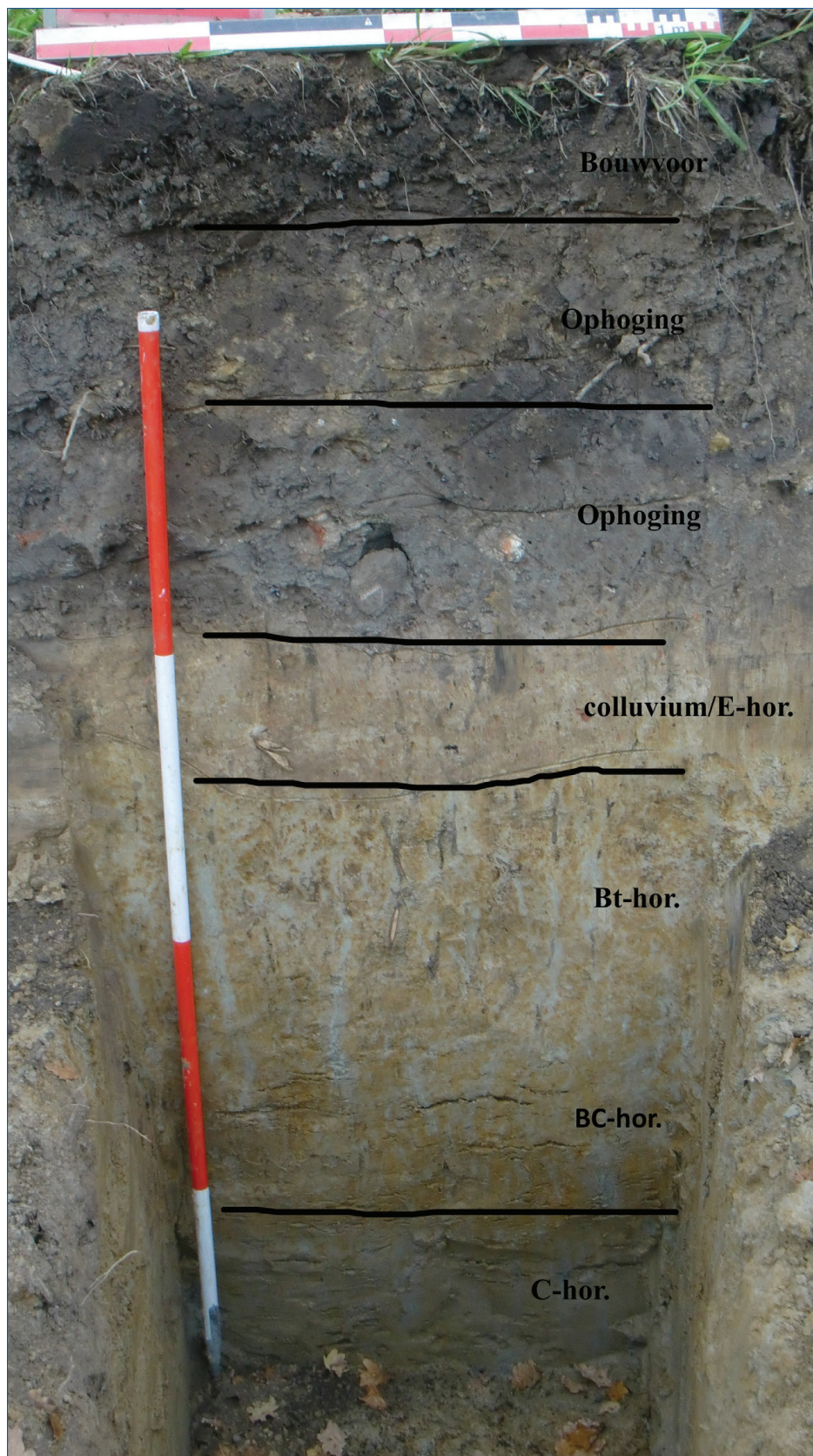
Deze toekomstige Ligne-parking ligt ongeveer op de kruising van de Haspelsestraat en de Deken-Tijssenstraat, waar men zich eveneens in het beekdal van de Geleenbeek bevindt, maar dan aan de uiterst westelijke rand (en tevens iets zuidelijker). Tijdens dat onderzoek werd eveneens eerst aan een gewoon (primaair) lössprofiel gedacht, maar bleken op grotere diepte (vanaf ca. 2 tot 2,5 m -Mv) wel degelijk zandige beekafzettingen uit (minstens) het Neolithicum aanwezig te zijn en kon het dus niet om primair afgezette löss (uit het Pleistoceen) gaan!

Aangezien in onderhavig plangebied geen diepere profielen zijn aangelegd, blijft nu onzeker of op grotere diepte beekafzettingen of terrasafzettingen aanwezig zijn. Volgens de geomorfologische kaart zal het om beekafzettingen moeten gaan, de bevindingen lijken eerder op primaire löss te wijzen; maar eigenlijk ontbreekt informatie op een iets dieper niveau om duidelijkheid te verkrijgen. Voorts kan wel gesteld worden dat geen afzonderlijke horizonten zijn herkend, hetgeen men eigenlijk zou verwachten als het om fluviatiele löss gaat: een overstromingspakket is waarschijnlijk niet in één keer, maar middels meerdere overstromingen ontstaan.

Wanneer precies verschillende sedimentaties hebben plaatsgevonden, blijft dus onbekend, maar op basis van de aangetroffen grondsporen kan wel iets meer verteld worden. Alle sporen zijn aangetrof-

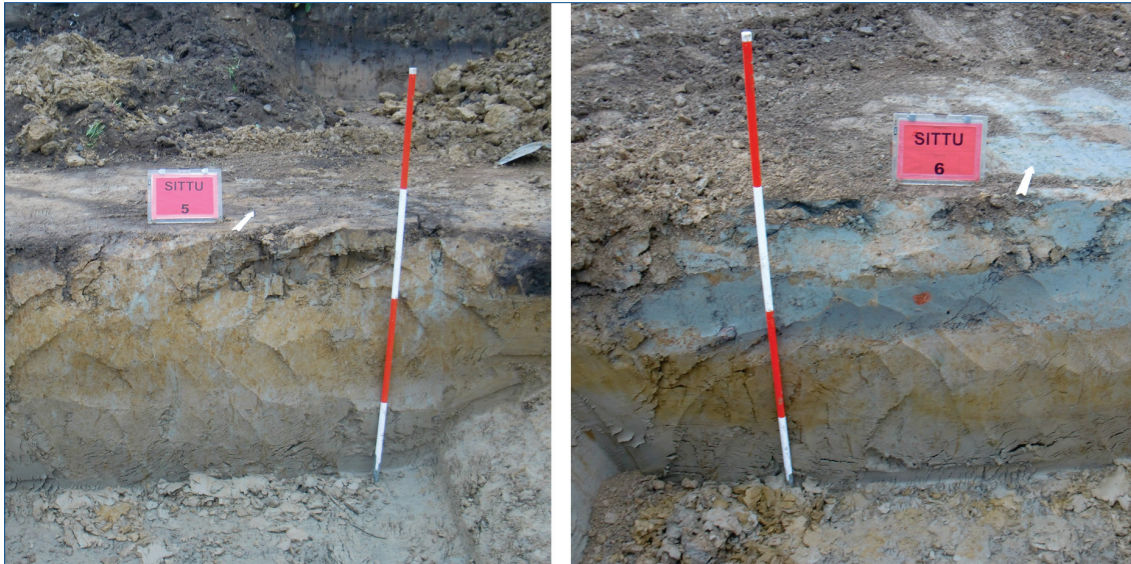

Figuur 3. Geomorfologische kaart met ligging plangebied.

Figuur 4. Profiel 111 in de noordelijke putwand van de bouwput.

fen in de löss direct onder de E-horizont/colluvium, op een vrij hoog niveau dus. Gezien de datering van het oudste daarin aangetroffen spoor - een spoor uit de IJzertijd - moeten mogelijke fluviatiele afzettingen in dit gebied dan (minstens) reeds in de IJzertijd tot op dit niveau zijn gekomen.

Figuur 5. Profielen 211 (links) en 311 (rechts) in de noordelijke putwanden van respectievelijk de putten 2 en 3.

5.2 Archeologie

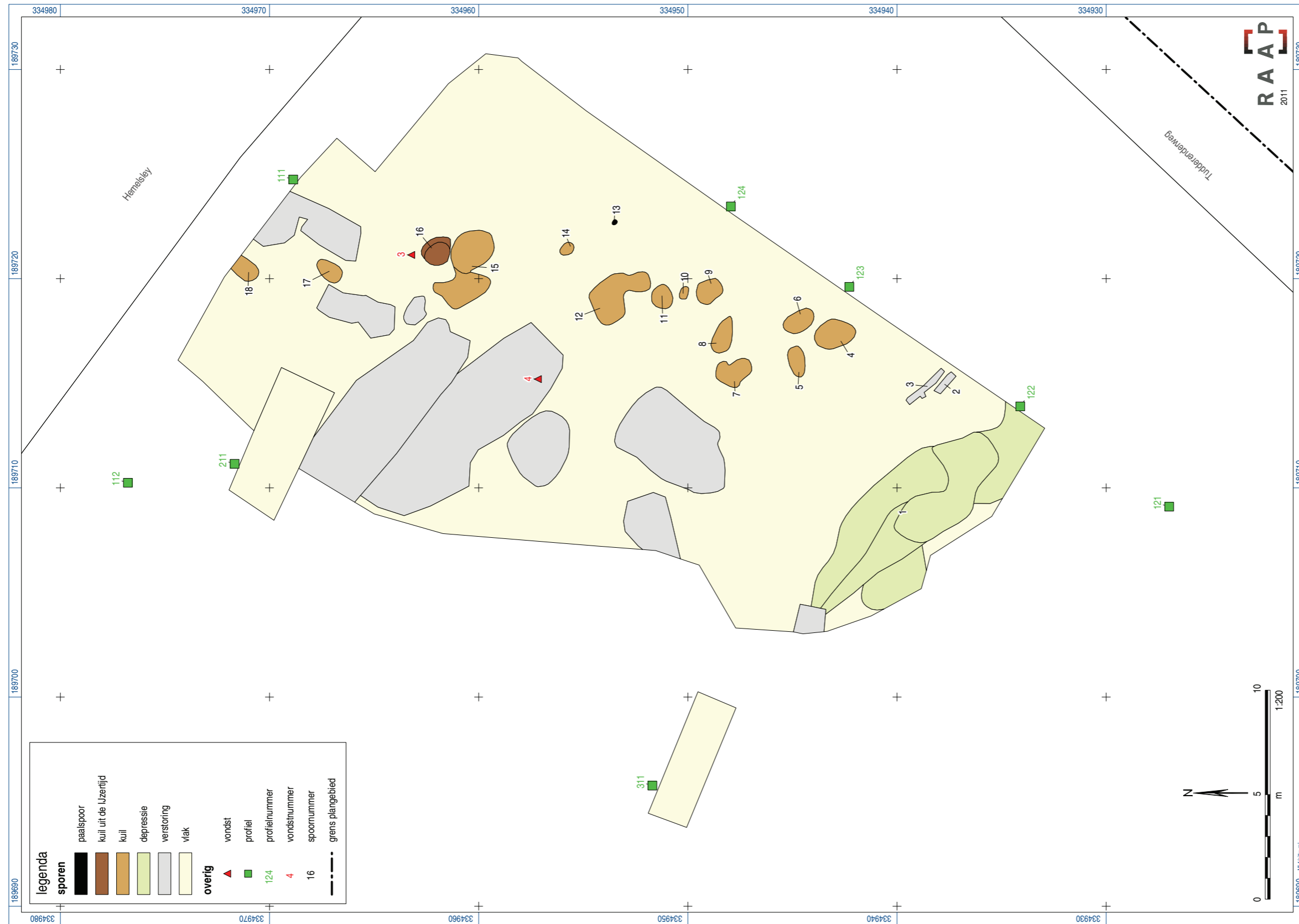
Tijdens het onderzoek zijn drie putten aangelegd. Put 1 (22 x 6-15 m) bevond zich in de uiterste noordoostelijke hoek van het plangebied. De putten 2 en 3 (beide ca. 5 x 2 m) lagen direct ten westen daarvan. Grondsporen en vondsten zijn alleen in put 1 vastgesteld (figuur 6).

5.2.1 Grondsporen

Tijdens het onderzoek zijn in totaal 21 spoornummers uitgegeven. Naast de natuurlijke ondergrond, een natuurlijke depressie, de recente bovenlaag en enkele verstoringen gaat het om 14 kuilen en een paalspoor (tabel 2 en figuur 6). De sporen zijn algemeen aangetroffen in of direct onder het colluvium (of de E-horizont) vanaf circa 90 cm -Mv.

aard spoor	aantal
depressie	1
recente verstoring	3
kuil	14
paalspoor	1
natuurlijke ondergrond	1
stort	1
totaal	21

Tabel 2. Sporen: aantal per interpretatie.

Figuur 6. Opgravingsplattegrond met sporen (put 1) en ligging van de kolomprofielen en de putten 1, 2 en 3.

De kuilen waren meestal onregelmatig ovaal van vorm, met diameters tussen 60 en 300 cm. Vele kuilen leverden geen goed dateerbaar vondstmateriaal op, maar wel resten van kachelslik, steenkool en soms ook rode baksteen. Dit lijkt er op te wijzen dat deze sporen met name uit de Nieuwe tijd dateren, alhoewel een iets oudere datering niet is uit te sluiten. Eén duidelijke uitzondering vormt spoor S 16, dat in het veld reeds opviel door een afwijkende, lichtgrijze vulling. Het gaat om een ronde kuil met een diameter van 1 m, die in profiel nog zo'n 40 cm diep bewaard bleek te zijn (figuur 7). Uit dit spoor is aardewerk (n= 14), vuursteen (n=3), natuursteen (n=6) en enkele natuurlijke concreties met roest verzameld, maar het blijft onbekend wat de oorspronkelijke functie van deze kuil is geweest. Het spoor kan op basis van het aardewerk (zie § 5.5.5) in de IJzertijd gedateerd worden.

Figuur 7. Spoor S 16 in de coupe.

5.2.2 Vondsten

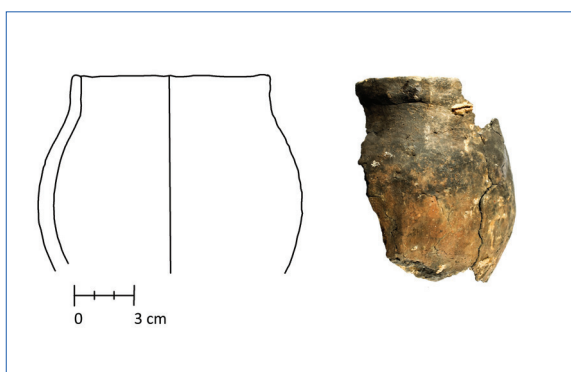
Tijdens het onderzoek zijn in totaal 47 vondsten verzameld met een gezamenlijk gewicht van 1,3 kilogram (tabel 3). Het gaat met name om aardewerk en natuursteen (inclusief vuursteen). Het aardewerk komt grotendeels uit spoor 16, waarin 14 fragmenten (204 gram) werden gevonden. Al deze fragmenten behoren tot hetzelfde individu: een kleine pot met bolle buik/schouder en een daar recht opstaande rand (figuur 8). Het kleine potje is oorspronkelijk circa 20 cm hoog geweest, met ter hoogte van de rand een diameter van 10 cm en aan de buik een diameter van circa 13 cm. Op basis van vergelijking met het uitgewerkte, handgevormde aardewerk van Oss-Ussen lijkt het potje uit de Vroege IJzertijd te dateren, maar kan een datering in de Late Bronstijd niet uitgesloten worden: het is vergelijkbaar met de vormen 52, 53 en 55a uit Van den Broeke (2012). Naast dit prehistorische potje

RAAP-RAPPORT 2843

Plangebied centrumplan Molenbeek, ge meente Sittard-Geleen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

uit spoor 16 zijn tijdens de begeleiding nog twee andere scherven handgevormd aardewerk gevonden. Het eerste fragment is in het vlak direct ten noorden (ca. 50 cm) van spoor S 16 gevonden en dateert eveneens uit de IJzertijd (V 3). Het gaat om een 0,8 cm dikke scherf met een magering met potgruis, die aan de binnenzijde bruin en aan de buitenkant grijs gekleurd is.

Het tweede fragment is in een verstoring circa 7 m ten zuidwesten van S 16 gevonden en dateert uit het Midden Neolithicum (V 4). De scherf wordt op basis van de typische productiewijze aan de zogenaamde Steincultuur toegeschreven. Het gaat om lichtbruin fragment van een vrij dikke (1-1,2 cm) rand die schuin naar binnen is afgestreken. De grijze magering bevat relatief veel gebroken kwarts (1-5 mm), die echter niet door de wand heen steekt (zoals dit bij aardewerk uit de Midden Bronstijd wel het geval is), maar netjes is afgestreken zodat het 'binnen' het scherfoppervlak blijft.

Figuur 8. Handgevormde pot uit de Vroege IJzertijd.

Het keramisch bouw materiaal bestaat uit twee fragmenten van keramische drainagebuizen uit de Nieuwe tijd. Het natuursteen is eveneens afkomstig uit spoor S 16 en voor het grootste gedeelte natuurlijk van aard. Slechts één fragment is door een mens bewerkt/gebruikt. Het gaat om een slijpsteen van fyllet (figuur 9).

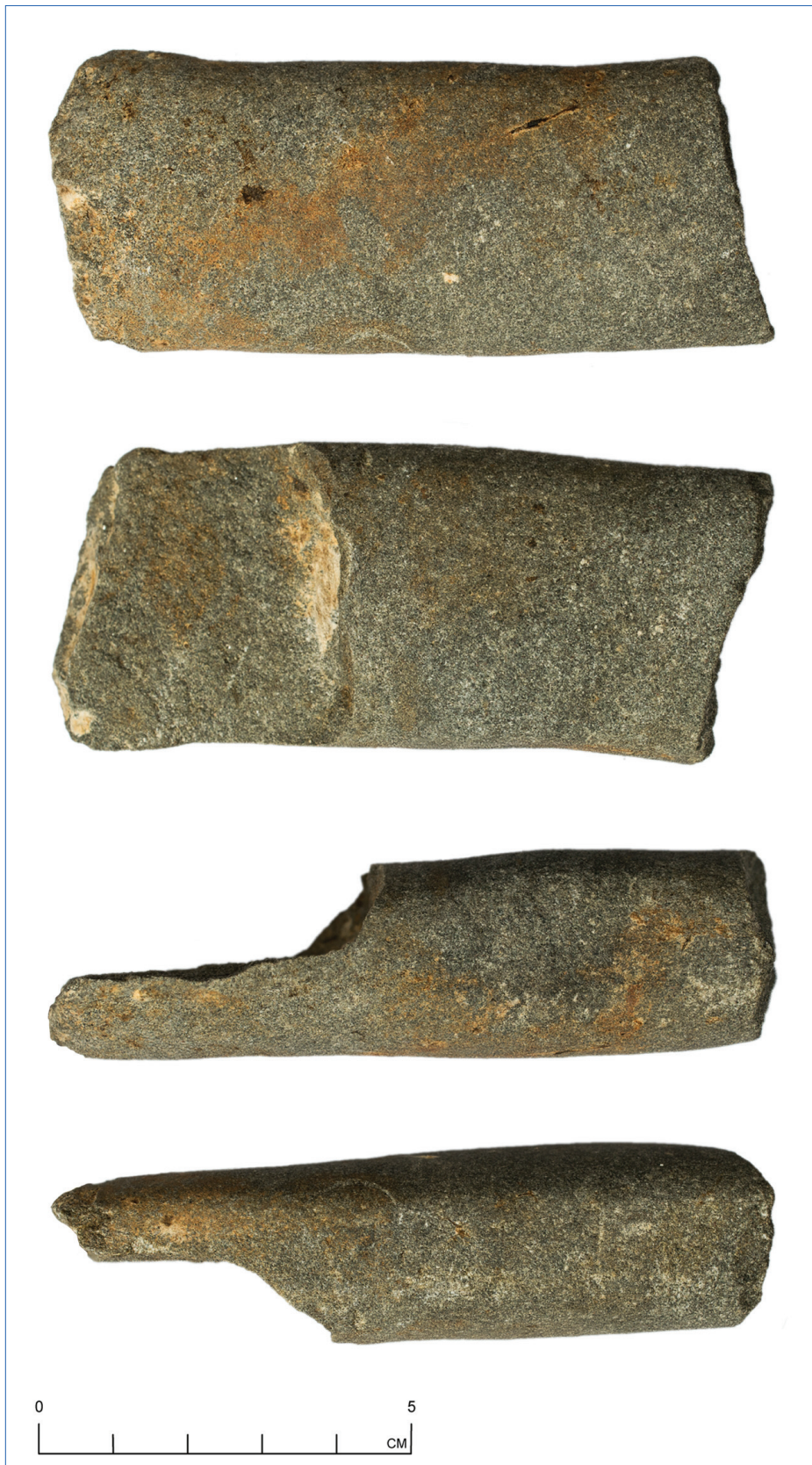
materiaal	aantal	gewicht (gram)
aardewerk	19	253
keramisch bouw materiaal	2	428
natuursteen	6	503
onbekend metaal	12	84
verbrand bot	2	1
houtskool	2	10
vuursteen	4	25
totaal	47	1.304

Tabel 3. Vondstcategorieën met aantal en gewicht.

In totaal zijn vier fragmenten vuursteen gevonden die alle van zogenaamd terrasvuursteen zijn, vuursteen dat uit het Maasterras afkomstig is. Drie artefacten komen uit spoor S 16. Het gaat om één klingvormige afslag, één afslag met retouche en één niet-antropogeen stuk (determinatie X. van Dijk, RAAP). Deze drie fragmenten kunnen niet nader binnen de Steentijd gedateerd worden, maar lijken als opspit in een jonger spoor (S 16; IJzertijd) terecht te zijn gekomen. Het vierde

RAAP-RAPPORT 2843

Plangebied centrumplan Molenbeek, ge meente Sittard-Geleen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 9. Slijpsteen van fylliet.

artefact betreft een afslag met retouche uit spoor S 4 in het zuiden van werkput 1. Het fragment dateert mogelijk uit het Neolithicum, maar is als opspit in kuil spoor S 4 gekomen. Dit spoor bevatte namelijk ook kachelslik en steenkool en moet daarom van veel jongere datum zijn. Uit spoor S 16 komen ten slotte ook enkele hele kleine stukjes houtskool en verbrand bot, die gezien de minuscule afmetingen niet nader zijn onderzocht.

5.2.3 De vindplaats(en)

Interpretatie

Op de locatie van de bouwput zijn meerdere (sub)recente kuilen en recente verstoringen aangetroffen. Hiertussen bevond zich echter één kuil uit de IJzertijd, terwijl eveneens 'losse' of 'opgespitte' vondsten uit de Steentijd en (minstens) het Midden Neolithicum, zonder grondsporen uit die periode, zijn aangetroffen.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de specifieke onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 3) uit het PvE (Tichelman, 2012).

1. *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*

In het onderzoeksgebied is één kuil uit de Prehistorie aangetroffen, tussen meerdere grotere recente verstoringen en of vergravingen uit de Nieuwe tijd.

2. *Wat is de bodemopbouw van het plangebied? Zijn oude beekafzettingen en/of beeklopen aanwezig en, zo ja, wat kan hierover gezegd worden met betrekking tot toekomstig archeologisch onderzoek in aangrenzende gebieden?*

Volgens de geologische kaart ligt het onderzoeksgebied op de oostelijke flank van een breed beekdal van de Geleenbeek, waar zich beekafzettingen zouden moeten bevinden (zie figuur 3). Op de geomorfologische kaart is het beekdal echter veel smaller aangegeven en ligt het plangebied ten oosten daarvan, in een gebied met de oude daluitspoelingswaaier (van de Geleenbeek) afgedekt met löss of zand (zie figuur 4).

In het veld is onder een moderne bovenlaag eerst een laag colluvium (mogelijk als E-horizont te interpreteren) vastgesteld en vervolgens een Bt-horizont en een C-horizont. Op grond van resultaten elders in Sittard blijft toch enige onzekerheid bestaan. Op de locatie Ligne (op de westelijke flank van het beekdal, ca. 900 m ten zuidoosten van onderhavig onderzoeksgebied) werden namelijk op 2,5 m -Mv zanden vastgesteld die blijkbaar vanaf het Neolithicum door de Geleenbeek zijn afgezet. Tot op deze diepte is onderhavig onderzoeksgebied echter niet onderzocht. Aanbevolen wordt bij toekomstig archeologisch onderzoek in deze landschappelijke omgeving (het dal van de Geleenbeek) ook diepere profielen te bestuderen, zodat met enige zekerheid primaire en secundaire löss van elkaar onderscheiden kunnen worden.

3. *Welke vindplaatsen zijn te onderscheiden en hoe dateren deze?*

Er is één kuil aangetroffen die op basis van het aardewerk in de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd gedateerd kan worden. Daarnaast lijkt een scherf uit het vlak uit dezelfde periode te dateren, terwijl een laatste scherf handgevormd aardewerk hoogstwaarschijnlijk uit het Midden Neolithicum (Steincultuur) dateert.

Drie van de vier vuurstenen artefacten kwamen uit de kuil uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd, een vierde uit een kuil uit de Nieuwe tijd. De artefacten kunnen niet nader binnen de Steentijd gedateerd worden en worden als opspit geïnterpreteerd.

4. *Wat is de diepte (t.o.v. maaiveld) en de hoogteligging (t.o.v. NAP) van de archeologische resten?*
De aangetroffen resten bevonden zich direct onder een colluviumlaag of E-horizont op circa 1,30 m -Mv.
5. *Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(en)?*
De aangetroffen kuil uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd was redelijk gaaf aanwezig, maar bevindt zich in een gebied waar veel verstoringen (uit de Nieuwe tijd of subrecente tijd) aanwezig is. Vondsten van aardewerk zijn redelijk goed geconserveerd gebleven. Organische resten zijn niet aangetroffen.
6. *Wat is de fasering/datering van de vindplaats(en)?*
De aangetroffen kuil dateert op basis van het aardewerk uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd, maar uit overig vondstmateriaal uit het Midden Neolithicum en de Steentijd blijkt dat het gebied ook daarvoor reeds is bezocht.
7. *Wat kan over de aard van de vindplaatsen gezegd worden?*
Hierover kan niets gezegd worden; mogelijk bevinden we ons hier in de periferie van een nederzetting uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd.
8. *Wat is de bodemkundige context van de aangetroffen archeologische resten?*
Hoogstwaarschijnlijk bestaat de bodemkundige context uit primaire löss, afgedekt met colluvium. Het kan echter niet geheel worden uitgesloten dat het om verspoelde löss gaat (zie het antwoord op onderzoeksvraag 1).
9. *Wat is de betekenis van de resten in relatie tot gelijktijdige, gelijkaardige of andersoortige vondstcomplexen in de omgeving?*
Geen: resten uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd zijn niet uit de directe omgeving bekend.
10. *Is sprake van (sub)recente verstoring en post-depositionele processen?*
Ja: in het gebied lijkt een beetje colluvium aanwezig (ca. 20 cm in het oostprofiel van de bouwput). Voorts zijn verstoringen uit de Nieuwe tijd of subrecente tijd aanwezig.
11. *Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting omtrent de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?*
Ja: in de onmiddellijke omgeving kunnen resten aanwezig zijn uit de Steentijd, het Midden Neolithicum, de Late Bronstijd en of de Vroege IJzertijd. Grondsporen kunnen verstoord zijn als gevolg van vergravingen in de Nieuwe tijd of subrecente tijd. Het anorganisch vondstmateriaal is waarschijnlijk redelijk goed geconserveerd, maar het organisch vondstmateriaal hoogstwaarschijnlijk veel slechter. Alleen op grotere diepte dient hiermee rekening te worden gehouden.

6.2 Selectieadvies

Op basis van het uitgevoerde onderzoek stelt RAAP Archeologisch Adviesbureau dat behoudenswaardige resten aanwezig zijn, die direct zijn opgegraven.

6.3 Aanbevelingen

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat bij de bestaande planvorming geen overige waardevolle archeologische resten verstoord zullen worden. Er gelden zodoende geen restricties ten aanzien van de verdere planvorming.

Literatuur

- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Deeben, J.H.C. (red.)**, 2008. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie. *Rapportage Archeologische Monumentenzorg* 155. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).
- Hagens, D., S.M. Koeman, E. van de Velde & T. Deville**, 2009. Bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek d.m.v. boringen, Centrumplan Molenbeek te Sittard. *Synthegra Rapport* S090095. Synthegra, Valkenswaard.
- Tichelman, G.**, 2013. Programma van Eisen archeologische begeleiding Centrumplan Molenbeek. *RAAP-PvE* 1145. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Verhoeven, M.P.F. & G.R. Ellenkamp**, 2010. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Sittard-Geleen. *RAAP-rapport* 2144. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
GPS	Global Positioning System
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
RTS	Robotic Total Station
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

afslag

'schilfer' of 'scherf', afgeslagen van een stuk vuursteen.

antropogeen

Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/ veroorzaakt).

artefact

Alle door de mens gemaakte of gebruikte voorwerpen.

Bt-horizont

Inspoelingslaag van een radebrinkgrond.

colluvium

Tijdens het Holoceen van de hellingen geërodeerde en in de dalen afgezette lössleem.

fluviaal

Door rivieren gevormd, afgezet.

grondspoor

Alle door de mens veroorzaakte veranderingen van de oorspronkelijke bodemopbouw, zoals verstoringen (kuilen) of toevoegingen (ophogingen).

in situ

Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeed, weggegooid of verloren.

löss

Eolisch (= wind-) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.

nederzetting

Woonplaats; de aard en samenstelling van het in het veld aangetroffen sporen en materiaal wordt geïnterpreteerd als resten van bewoning in het verleden.

organisch

Van plantaardige of dierlijke oorsprong.

post-depositioneel

Processen die zich hebben afgespeeld na afzetting (depositie) van bodemlagen (met bijv. grondsporen).

Prehistorie

Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.

Steentijd

Archeologische periode die zich kenmerkt door het gebruik van stenen werktuigen.

vindplaats

Plaats waar archeologisch materiaal is verzameld of te verzamelen is.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Puttenplan.

Figuur 3. Geomorfologische kaart met ligging plangebied.

Figuur 4. Profiel 111 in de noordelijke putwand van de bouwput.

Figuur 5. Profielen 211 (links) en 311 (rechts) in de noordelijke putwanden van respectievelijk de putten 2 en 3.

Figuur 6. Opgravingsplattegrond met sporen (put 1) en ligging van de kolomprofielen en de putten 1, 2 en 3.

Figuur 7. Spoor S 16 in de coupe.

Figuur 8. Handgevormde pot uit de Vroege IJzertijd.

Figuur 9. Slijpsteen van fylliet.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Sporen: aantal en interpretatie.

Tabel 3. Vondstcategorieën met aantal en gewicht.

Bijlage 1. Sporenlijst.

Bijlage 2. Vondstenlijst.

Bijlage 1: Sporenlijst

spoor	put	vlak	diepte (cm)	interpretatie	begindatering	einddatering	textuur	kleur	puin	soort puin	verbrande klei	houtschool
1	1	1	0	depressie	Nieuwe tijd laat (C)	recent	klei matig siltig	grijs	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	enkele spikkel
2	1	1	0	verstoring	recent	recent	leem sterk zandig	lichtgrijsbruin	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	enkele spikkel
3	1	1	0	verstoring	recent	recent	leem sterk zandig	lichtgrijsbruin	afwezig	niet nader bepaald	afwezig	afwezig
4	1	1	0	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem sterk zandig	lichtgrijs	enkel fragment	rood baksteen	enkel fragment	spikkels
5	1	1	14	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	onbekend	leem sterk zandig	bruingrijs	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	spikkels
6	1	1	24	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem sterk zandig	lichtgrijs	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	enkele spikkel
7	1	1	16	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem sterk zandig	grijs	zeer veel fragmenten	rood baksteen	afwezig	spikkels
8	1	1	8	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem sterk zandig	grijs	zeer veel fragmenten	rood baksteen	afwezig	spikkels
9	1	1	14	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem sterk zandig	grijs	zeer veel fragmenten	rood baksteen	afwezig	spikkels
10	1	1	6	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem (hutten-)	grijs	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	enkele spikkel
11	1	1	15	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem (hutten-)	lichtgrijs	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	enkele spikkel
12	1	1	50	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem (hutten-)	lichtgrijsbruin	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	enkele spikkel
13	1	1	20	paalspoor	onbekend	onbekend	leem (hutten-)	lichtgrijs	afwezig	niet nader bepaald	afwezig	enkele spikkel
14	1	1	4	kuil	onbekend	onbekend	leem (hutten-)	lichtgrijs	enkel fragment	rood baksteen	enkel fragment	enkele spikkel
15	1	1	0	kuil	recent	recent	leem (hutten-)	lichtgrijsbruin	fragmenten	rood baksteen	afwezig	veel spikkels
16	1	1	40	kuil	Bronstijd laat	IJzertijd vroeg	leem (hutten-)	lichtgrijs	afwezig	niet nader bepaald	afwezig	enkele spikkel
17	1	1	14	kuil	niet ingevoerd	niet ingevoerd	leem (hutten-)	bruingrijs	enkel fragment	rood baksteen	afwezig	enkele spikkel
18	1	1	9	kuil	Nieuwe tijd laat (C)	recent	leem (hutten-)	lichtgrijs	enkel fragment	rood baksteen	enkel fragment	enkele spikkel
5000	1	1	0	vlak	niet ingevoerd	niet ingevoerd	leem zwak zandig	oranjebruin	afwezig	niet nader bepaald	afwezig	afwezig
9900	1	1	0	stort	niet ingevoerd	niet ingevoerd	niet benoemd	niet van toepassing	afwezig	niet nader bepaald	afwezig	afwezig
9999	1	1	0	verstoring	niet ingevoerd	niet ingevoerd	niet benoemd	niet van toepassing	afwezig	niet nader bepaald	afwezig	afwezig

Bijlage 2: Vondstenlijst

vondst	spoor	verzamelwijze	materiaal	aantal	gewicht (gram)
1	16	machinaal schaven	gebruiksaardewerk	14	204
2	9999	machinaal schaven	bouwmateriaal	2	428
3	5000	machinaal schaven	gebruiksaardewerk	1	5
4	9999	machinaal schaven	gebruiksaardewerk	1	19
5	16	couperen	natuursteen	6	503
6	15	couperen	vuursteen	3	16
7	16	couperen	ijzer	12	84
8	16	couperen	bot	2	1
9	16	couperen	houtscool	2	10
10	4	couperen	vuursteen	1	9
11	12	couperen	gebruiksaardewerk	3	25

